

УДК 930.1

Концепт тотальної мобілізації в соціальній філософії Е. Юнгера

Є.В. РАХМАЙЛОВ

Житомирський державний університет імені І.Я. Франка, м. Житомир, Україна,
E-mail: ostrouhov@ukr.net**Авторське резюме**

Е. Юнгером було запропоновано проект соціальної неoантропології, який отримав назву теорії тотальної мобілізації і був спрямований на вирішення суперечностей модерну і необхідності побудови тотального соціального життєстрою. В якості такої спільноти було оголошено робочу спільноту. Автором було розроблено також типологію мас. У ході переробки військового досвіду Е. Юнгером було виділено антропотип воїна, радикалізований і міфологізований автором, який вогнем і мечем був покликаний розчистити шлях для нового соціального світу. Зрощення воїна з технікою мало сприяти формуванню наступного типу, який увібрав у себе ознаки типу воїна, - робітника як репрезентанта нової епохи. Якщо в розумінні модерну техніка мала інструментальний характер, то Е. Юнгер підніс її до органічного зрощення з людиною, створивши соціальний образ технолюдини та тоталітарної спільноти, яка відповідала б технологічному ставленню до людини з боку влади. Робітник, за Е. Юнгером, претендує на глобальне поширення, його панування виходить за рамки властивих модерну класів, станів, кордонів національної держави. Індивідуум є занадто крихким, щоб упоратися з руйнівним процесом зміни старих новими цінностями. Особистість повинна поступитися тотальності робочого процесу. Гідність людини нової епохи полягає в її заміненості та функціональності. Така потреба в типізації мала наслідком рефлексією соціального атомізму і роз'єднаності як одного з наслідків радикальної модернізації. Ідеалам робочої епохи в зображенні Е. Юнгера є притаманною відсутність якогось самостійного наповнення, причиною чого є заперечення цими ідеалами модерністських ідеалів.

Ключові слова: Юнгер, соціальна філософія, теорія тотальної мобілізації, ідеологія фашизму.

**Metaphysic of anthropotheism in genealogy of Nazi-supermans-mythology
(on materials of Heidegger's analysis of Nietzsche's ethics)**

JE.V. RAHMAYLOV

Zhytomyr Ivan Franko state university, Zhytomyr, Ukraine, E-mail: ostrouhov@ukr.net

Abstract

E. Junger was asked to design social neoanthropology, called the theory of total mobilization was aimed at resolving the contradictions of modernism and the need to construct the total social fabric of life. As such, the community was declared a working community. The authors also developed a typology of the masses. During the processing of military experience E. Junger allocated antropotyp warrior radykalized and mythologized by the author, who by fire and sword was intended to clear the way for a new social world. Fusion warrior with technology aiming at the formation of the next type, which has incorporated features such as warrior - worker as a representant of a new era. If the sense of modernism technique was instrumental character, E. Junger lifted her to the organic fusion of man, creating a social image tehnolyudyny and totalitarian community that would meet the technological relationship to the person by the authorities. Worker, by E. Jünger, claiming the global spread of its domination goes beyond modernism characteristic classes, states, nation-state boundaries. Individuals are too fragile to cope with the devastating process of changing the old with new values. The person must give the totality of the workflow. Human Dignity is a new era of substitutability and functionality. This need resulted in the characterization reflection of social atomism and fragmentation as a consequence of radical modernization. The ideal of working age in the image E. Junger is typical of a lack of self-filling, the cause of which is the negation of these ideals modernist ideals.

Keywords: Junger, social philosophy, the theory of total mobilization, the ideology of fascism.

Постановка проблеми. Концепт «тотальної мобілізації» в соціально-філософському тлумаченні Е. Юнгера є рефлексивною відповіддю на кризу модерну, яка, на відміну від фашистських теорій «фолксполітік», залишилася в соціальній філософії фашизму, фашистській соціальній неoантропології переважно в статусі «продукту ідейної участі». Термін «тотальна мобілізація» було впроваджено в соціально-філософський те-

заурус Е. Юнгером в його есе під однойменною назвою (1930) [2]. Концепт «тотальна мобілізація» на противагу концепту «загальна мобілізація», був одним з ключових засобів репрезентації не лише військово-мобілізаційного досвіду першої світової війни, але й обґрунтування нової соціальної антропології, в якій поставав образ людини епохи надзвичайних ситуацій, людини, яка перебувала на межі людського і нелюдського

(причому, одночасно у вимірах «недолюдського» і «надлюдського»).

Теорія тотальної мобілізації може розглядатись також як своєрідна консервативна відповідь з позиції євроцентризму на кризу традиційних модерних цінностей, інституцій та настанов просвітництва. Криза модерну і намагання включити «нове дихання» для цінностей класичного раціоналізму, перебуваючи на межі його відкидання, ставить Юнгера в один шерг із представниками критичного напрямку соціального філософствування, орієнтованого на відкидання раціоналістичного оптимізму на користь раціоналістичного реалізму сейсмографічного штибу. Аналогічна проблематика піддавалася рефлексії в працях М. Лацаруса, Х. Ортеги-і-Гасета, О. Шпенглера, К. Шмітта, М. Хайдеггера.

Для Німеччини саме поразка в першій світовій війні стала тим поштовхом, який запустив процес нового збирання суспільства на засадах ідеології «форсованого переростання вчорашнього дня», що було важливим у контексті подолання ремінісценції соціального світу феодального суспільства із його духовними та економічними засадами. Тотальну мобілізацію можна вважати соціально-філософським проектом технократично-фашизованого «нового порядку» як фундаменталістської альтернативи цінностей раціоналістичного космополітизму, який, на думку автора, мав бути впровадженим замість зруйнованого в ході світової війни порядку імперської Німеччини і Веймарської Республіки. Юнгер фіксує специфічно німецьке, пов'язане із необхідністю розуміння свободи, яке, за переконанням автора, в Німеччині завжди відповідає відведеній їй мірі пов'язаності, і саме тому об'ємом вивільненої свободи визначається обсяг відповідальності, що наділяє цю свободу повноваженнями і значимістю. «Це виражається в тому, що в нашу (німецьку – Є.Р.) Дійсність, тобто, в нашу історію в її найвищому, доленосному значенні, не може увійти ніщо з того, що не несе на собі печатку цієї відповідальності» [2, с.7].

...Найбільш потужно, на думку автора, німецька свобода відкривається там, де є усвідомлення того, що вона є леним володінням. Отже, специфічно-німецьке розуміння свободи Юнгер пов'язує із вірністю предмету володіння, вірністю землі, яка стає частиною людського ества. Невипадково, напевно, слово феод (лат. feudum від стародавньонімецьк. fe – верность + od – володіння) відображає ту саму архаїчну семантику зв'язку землі і крові, образу людини і образу землі, яка пізніше стане складовою ідеології фашизму в її нацистській версії. Це усвідомлення кристалізується, на думку Юнгера, в думках і почуттях, діяннях і праці, мистецтві управління державою і релігією. «Тому світ щоразу виявляється враженим у своїх підвалинах, коли німець дізнається, що таке свобода, тобто, коли він дізнається, в чому полягає необхідне. Торгуватися тут не доводиться, і нехай навіть загине світ, але

веління має бути виконаним, якщо почуто заклик» [2, с.7-8].

Тотальна мобілізація починається там, де є порядок, послух і покора, які означають припинення сумнівів щодо керівництва, щодо лідерів і вождів, яким вручено повноту відповідальності. Та якість, яка понад усіх інших якостей вважається властивою німцеві, а саме порядок, - метафорично відзначає Юнгер, - завжди буде цінуватися занадто низько, якщо в ній неможливо буде углядіти «відображення волі в дзеркалі сталі».

Надалі мобілізаційним чинником виступає міліарна організація, яка відображає суто німецьке уявлення про свободу. Саме вона, а не суспільний договір, виражають ту саму квінтесенцію німецтва, яка стає антитезою ліберальних уявлень про свободу як «відсутність перепон» [2, с.9]. Отже, послух - це мистецтво слухати, а порядок - це готовність до слова, готовність до наказу, який пронизує, подібно до блискавиці, від вершини до самих коренів.

«Все і вся є підпорядкованим ленному порядку, і вождь впізнається по тому, що він є перший слуга, перший солдат, перший робочий. Тому як свобода, так і порядок співвідносяться не з суспільством, а з державою, і зразком якої організації є організація війська, а не суспільний договір. Тому стану граничної сили ми досягаємо тільки тоді, коли перестаємо сумніватися відносно керівництва і покори» [2, с.10]. Соціально-філософський проект «тотальної мобілізації», виражений автором, впливає з усвідомлення нового ставлення до людини, в якому поєднуються «спекотна любов» і «жахлива жорстокість». В стані тотальної мобілізації стає можливою, за словами Юнгера, «радісна анархія, яка поєднується водночас з найсуворішим порядком» [2, с.11].

Символом тотальної мобілізації стають військові події і велетенські міста, картини яких знаменують початок ХХ століття. Унаочненням образу епохи мобілізації Юнгер вважає мотор, який стає «емблемою влади», для якої вибухова сила і точність не є протилежностями. Техніка і мотор як її символічне уособлення стає іграшкою в руках соціальних акторів, яким можна «анархічно злітати в повітря і вбачати в цьому акті ще одне підтвердження наявному порядку». З цієї позиції, яка не вписується в соціально-філософські настанови ідеалізму та матеріалізму, але відповідає філософії «героїчного реалізму», виникає, на думку автора, та «гранична ступінь наступальної сили, якої ми (німці – Є.Р.) потребуємо. За своїм складом її носії відносяться до тих добровольців, які тріумфуванням вітали велику війну і вітають все, що за нею слідувало і буде слідувати» [2, с.6]. Незважаючи на велику кількість робіт зарубіжних дослідників, які розглядають соціально-філософські концепції Е. Юнгера в контексті модерну, інтерпретація «тотальної мобілізації» у рамках формування ціннісно-світоглядних, соціально-антропологіч-

них та соціетальних засад ідеології фашизму, а також як етапу індустріальної та культурної революції європейської цивілізації є представленою доволі периферійно.

Аналіз досліджень і публікацій. Першоджерелами для написання статті є праці Е. Юнгера раннього періоду його творчості (філософські есе: «Робочий. Панування і гештальт», «Тотальна мобілізація», «Про біль», які відносяться до так званої «націонал-революційної публіцистики і безпосередньо зачіпають проблематику кризи модерну. Дослідженнями соціально-філософської проблематики в творах Юнгера, зокрема ранньої творчості Юнгера, займалися німецькі дослідники Л. Дорнхайм, Х. Зеґеберг, Ф. Бухгольц, які зосереджували увагу навколо проблематики регресивної модернізації та критики модерну, аналізу концепту «праця», зв'язку між націонал-соціалізмом, сексуальністю та бюргерською мораллю і соціальними нормами в творах Юнгера. В бібліографії присутні також багато чисельні щоденникові та мемуаристичні видання, упорядкування яких належить В. Арнольду [3-8].

Метою дослідження є реконструювати юнґерівський проект «тотальної мобілізації», сформулювати і здійснити авторську інтерпретацію цього проекту, виділивши її основні складові.

Завданнями статті, які впливають з поставленої мети, є:

А) реконструювати юнґерівський проект «тотальної мобілізації»;

Б) сформулювати і здійснити авторську інтерпретацію цього проекту, виділивши її основні складові.

Виклад матеріалу дослідження. Наприкінці 20-х рр. Е. Юнґер займався складанням збірників фотографій свого часу. У них він реєстрував гештальти свого часу, те «нове», що відбувалося в переформатовуванні суспільства. У фотографіях сучасних диктаторів, які виглядали експресивніше у порівнянні з політиками буржуазної доби, Е. Юнґер знаходив підтвердження настання нової, постбуржуазної епохи. Помістивши поруч знімки полів битв і наслідків природних катаклізмів, автор відстежував тенденцію технічної модернізації, нівелюючи відмінності між миром і війною: «Досить вже окинути поглядом саме наше життя в його досконалії нескутості і в його безжальній дисципліні, життя з його палаючими районами, з фізикою і метафізикою його пересувань, з його моторами, літаками і мільйонними містами, - щоб, сповнившись почуття подиву, зрозуміти: тут не існує жодного атому, який не перебував би у роботі, і самі ми є відданими у владу цього шаленого ходу. Тотальна мобілізація набагато меншою мірою є чимось зовні здійснюваним, ніж самоздійснюваним. У воєнний і мирний час вона є вираженням таємної і нудної вимоги, який підпорядковує нас це життя в епоху мас і машин» [3, с.81-82].

Е. Юнґер відзначає, що після першої світової війни технічні характеристики фотогра-

фій, «оптичних документів», удосконалилися - знімки перестали бути статичними і набули, таким чином, великої життєвої достовірності. Він бачив у цьому способі зображення нову, не підпорядковану розуму форму пізнання навколишнього світу: «Однією з безперечних переваг фотографії є те, що вона скасовує безліч обмежень, яким в інших випадках підпорядковується розум, наприклад, фотографія зрозуміла всім, незалежно від мови, від світогляду, від того, чи може глядач взагалі читати і писати».

Автономність фотографії та її незалежність від світогляду була дуже важливою для Е. Юнгера. На доказ своєї тези про незалежність фотографії автор наводить спостереження про те, що багато газет, які є кардинально протилежними одна одній в своєму соціально-ідеологічному сприйнятті, часто послуговуються однаковими фотографіями: «Факт, що приховується за цим дивним явищем, полягає в тому, що техніка має в якості екзистенційного сенсу засіб, у порівнянні з яким відмінності в думках відіграють переважно підлеглу роль» [2, с.23]. Таким чином, Е. Юнґер підійшов до створення нового методу соціально-філософського пізнання, який пізніше використовувався ним у «Тотальній мобілізації» і «Робочому», в якому погляд, бачення, цілісна картина, яка не піддається раціональному членуванню, відіграє вирішальну роль.

У процесі роботи з фотографією Е. Юнґер відзначив і те, що саме росіяни першими з'ясували і застосували на практиці те, що професійний актор перед камерою виглядає не переконливішим за простих людей. Для нього було важливим те, що в СРСР використовували на практиці багато нововведень, які на Заході не знайшли такого застосування оскільки цього не вимагала соціально-політична ситуація.

Е. Юнґер за допомогою фотографії розкривав виклики та індикатори нової «ери мас і машин». На думку автора, в фотоматеріалах можна з першого погляду знайти групи, які є носіями нового порядку. Це легко встановлюється шляхом співвіднесення знімків депутатських зборів і парламентських сцен з картинами тих сотень людей, які з'явилися в процесі сучасної боротьби за владу» [5, с.111].

Образи нової людини, які репрезентують мобілізаційну неоантропологию, поділено автором на підгрупи: «Розкол старого порядку», «Змінений образ маси», «Змінений образ людини». Розділ «Мобілізація» присвячено образам нового покоління: робітника з молотком в руці, грузинських піонерів під час посівної, студенток філадельфійського університету, які навчаються стрільбі і російських жінок-робітниць з гвинтівками за плечима. У зв'язку із соціально-філософським узагальненням, яке робить автор, вирішення великих політичних завдань в небезпечному світі вимагає не тільки планомірного упорядкування наявних засобів, але й охоплення людини в небаченому досі масштабі та її підпорядкування суворим вимогам авторитарного

державного управління, яке відповідає готовності нового покоління до соціальної дії.

У 1931 р. Е. Юнгер відрефлексовує деякі ідеї, які було використано ним задля створення проекту «тотальної мобілізації». Одним з індикаторів нової епохи і завершення епохи модерну стало, за переконанням автора, «вторгнення небезпеки в життєвий простір» [5, с.111-112] Буржуазія, за логікою міркування Юнгера, як соціальна група прагне до забезпечення життя та створення «буферів», які перешкоджають проникненню небезпеки в повсякденність. Інструмент, яким при цьому користується буржуазія, можна визначити як раціональність у веберівському сенсі. Для раціональності небезпека відрефлексовується як аномалія і периферизується, оскільки не має права претендувати на реальність, або ж переноситься у віртуальний простір. Однак, таке ізолюване від небезпеки існування, стає, на думку Юнгера, нестерпно нудним і таким, що не може більше задовольняти домаганням «авантюричних сердець». У цьому сенсі перша світова війна стало рисою, яка була підведена під еру бюргера. Той душевний порив, яким було відзначено початок війни, став, по суті, революційним протестом проти цінностей бюргерського світу, «став прийняттям долі як вираження вищої сили. З цього моменту небезпека перестала бути метою романтичної опозиції і стала реальністю» [5, с.112].

Отже, війна, таким чином, стала, на думку автора, не просто зіткненням націй, але своєрідним вододілом двох епох. Небезпека перестала бути винятковим випадком і перейшла в розряд повсякденного явища. На підтвердження цього автор наводить приклади трансформації силових підрозділів держави, зокрема - поліції, яка з об'єднання чиновників перетворилася на структуру, подібну до військового підрозділу. Крім цього, мілітаризації в душі мобілізаційної логіки зазнають всі великі партії, які змушені користуватися силовими засобами, завдяки чому стає очевидним, що соціальна боротьба відбувається не тільки на рівні голосування і програм, але і за підтримки тих сотень людей, які є готовими на активні дії заради підтримки цих програм. «Такі факти є непоодинокими, і їх ніяк не можна розглядати як щось ситуативне або обмежене в часі виключно змінами соціального життя. Також і в мисленні не можна не помітити повороту в бік небезпечного, і абсолютно очевидним є те, що за роботу взявся новий різновид вибухонебезпечних людей. Такі явища, як сучасна теорія атома, вчення про льодовиковий період, введення поняття мутацій в зоологію ясно доводять, що незалежно від їх правдивості, дух починає брати участь у підривної діяльності» [2, с.14-15].

Особливістю тотальної мобілізації Е. Юнгер називає також поєднання небезпеки і свідомості, оскільки під час усіх зіткнень людини з речами, тваринами або іншими людьми головним асистентом людини виступає техніка. Випереджаючи становлення машинної держави фашистсько-

го зразка, машинізовано-технізоване знищення різних націй, автор доводить, що поява нової техніки призводить до нового способу взаємодії людини з навколишньою реальністю.

Перший досвід використання нових технологій супроводжувався труднощами і проходив уповільнено, а повторне використання відбувається набагато швидше. Оперування з людьми як з технічними засобами може перестати викликати внутрішній опір тільки тоді, коли буде вироблено стратегії поведінки з тим чи іншим технічним засобом, воно буде вписано в порядок речей, буде поставлено і вирішено питання про легітимацію техніки. Технологічний аспект юнгерівської концепції тотальної мобілізації було розкрито як частину концепції взаємодії людини зі зміненим суспільством.

У передмові до збірки «Війна і воїн», в якій було вперше надруковано есе «Тотальна мобілізація», Е. Юнгер написав про те, що внутрішній взаємозв'язок, який об'єднує твори цієї збірки, - німецький націоналізм. Цей самий націоналізм відрізняється тим, що він відмовився від ідеалізму і раціоналізму попереднього покоління Його позиція - це скоріше позиція героїчного реалізму, і «субстанція, до якої він належить, той шар безпосередньої дійсності, для якої ідеї та раціональні умовиводи є лише зовнішнім проявом. Таким чином, ця позиція полягає в розумінні будь-якої дії, думки і почуття як символу єдиного і незмінного буття, буття, яке не може загубити свою власну закономірність» [6, с.144]. Упереджуючи проекти експансіоністської геополітики, автор вважає метою книги не протистояння лібералізму, оскільки час, коли націоналізм міг отримати для себе користь з подібних дискусій, вже минув. Тому автор стурбований не стільки питанням про те, чи слід Німеччині озброюватися, скільки визначенням того простору, в якому має відбутися це озброєння. Отже, за визнанням автора, книга про тотальну мобілізацію призначається для всіх, хто ще знає, що таке Батьківщина, яка зветься Німеччиною, як наш внесок у ту роботу, яка повинна здійснитися не тільки у свідомості нації, а й у свідомості кожної окремої людини.

Наприкінці 20-х - початку 30-х рр. автор розгорнув апокаліптичний сценарій, згідно з яким сучасний світ загине в катастрофі глобального масштабу, і з його уламків народиться нова епоха, епоха «робітника» в формі націонал-соціалістичної робочої партії. Ця епоха буде позначена «печаткою техніки» і ґрунтуватись на раціональному плануванні. За допомогою техніки німецький робітник мобілізує світ, а епоха німецького робітника домагається глобального поширення. В руслі тотальної логіки, людина стає повністю поставленою на служіння новому світопорядку; при цьому означені революційні перетворення торкаються не лише соціальних відносин людей, але й біологічного і вітального виміру. Отже, соціальні зміни в напрямку фашизації суспільства є ініційованими не стільки

людиною, скільки самоспрямованим хтонічним процесом планетарного масштабу. При цьому люди готові слідувати йому як внутрішньому імперативу. Революційний процес стає фактично неминучою долею людини, який веде суспільство до нової світової війни між фашистськими та ліберальними суспільствами.

Висновки. Поразка Німеччини і встановлення Веймарської республіки підштовхнули філософську спільноту до створення альтернативних проектів майбутнього світопорядку та соціального порядку. Основним потенціалом держави майбутнього стали маси і техніка, а сама людина була визначена як технологічний ресурс. У руслі цього дискурсу відбулася відмова від автономного суб'єкта як однієї з базових цінностей модерну. 20-30-і рр. характеризуються спробами створити концепцію нової людини як частини знеособлюючої держави-спільноти. До розробки таких проектів приєднуються не тільки представники лівих і правих радикалів, які зійшлися в своєму негативізмі щодо Веймарської системи, але і так звані «Vernunftrepublikaner» («демократи за переконанням»), які не були прихильними до ідей автономної суб'єктності. У цей період ідея «спільноти» (Gemeinschaft) у Німеччині превалювала над ідеєю «суспільства» (Gesellschaft). Відбувалася рефлексія процесу заміни буржуазного суспільства деякою спільнотою, цінності якої претендували б на тотальність не в меншій мірі, ніж цінності модерну, які відповідали епосі лібералізму.

Е. Юнгером було у зв'язку із означенням запропоновано проект соціальної неоантропології, який отримав назву теорії «тотальної мобілізації» і був спрямований на вирішення суперечностей модерну і необхідності побудови тотального соціального життєустрою. В якості такої спільноти було оголошено робочу спільноту. Автором було розроблено також типологію мас. У ході переробки військового досвіду Е. Юнгером було виділено антропотип воїна, радикалізований і міфологізований автором, який вогнем і мечем був покликаний розчистити шлях для нового соціального світу. Зрощення воїна з технікою мало сприяти формуванню наступного типу, який увібрав в себе ознаки типу воїна, - робітника як репрезентанта нової епохи. Якщо в розумінні модерну техніка мала інструментальний характер, то Е. Юнгер підніс її до органічного зрощення з людиною, створивши соціальний образ технолюдини та тоталітарної спільноти, яка відповідала б технологічному ставленню до людини з боку влади. Робітник, за Е. Юнгером, претендує на глобальне поширення, його панування виходить за рамки властивих модерну класів, станів, кордонів національної держави. Індивідуум є надто крихким, щоб упоратися з руйнівним процесом зміни старих новими цінностями. Особистість повинна поступитися тотальності робочого процесу. Гідність людини нової епохи полягає в її заміненості та функціональності. Така потреба в типізації мала наслідком рефлексією соціаль-

ного атомізму і роз'єднаності як одного з наслідків радикальної модернізації. Ідеалам робочої епохи в зображенні Е. Юнгера є притаманною відсутність якогось самостійного наповнення, причиною чого є заперечення цими ідеалами модерністських ідеалів.

Е. Юнгер наполягав на відмові від раціональності, яка, на його думку була інструментом підтримки безпеки в буржуазному світі. Стихія життя повинна була замінити буржуазну безпеку. Вторгнення «небезпечного» в життєвий простір стало б, на думку Юнгера, запорукою його докорінного перетворення. Прогресу і демократії як цінностям англо-французької цивілізації автором було протиставлено націю як образ-гештальту робітника і квінтесенцію німецької культури. В якості альтернативи раціональному пізнанню світу Е. Юнгер розробив нову методологію пізнання, яку він позначив як «бачення гештальтів». Таким чином, проект тотальної мобілізації Е. Юнгера являє собою фундаменталістсько-націоналістичну альтернативу модерну і полягає в спробі побудови радикального варіанта виходу з кризи європейської суб'єктності.

Цей проект претендує на те, щоб стати фундаментом нового світопорядку і прагне наново оформити людську повсякденність. Проект тотальної мобілізації став ознакою відходу Е. Юнгера від націонал-революційної публіцистики, коло тем якої обмежувалося виключно німецькою проблематикою, ставши відповіддю Юнгера на загальноєвропейську кризу модерну, тематизує ознаки світоглядної та соціальної кризи модерну і що пропонує своє, необхідним чином, утопічне рішення модернізації модерну. Глобальність (планетарне поширення) запропонованого проекту, вихід роздумів за межі національної держави є ознакою наближення переходу до постмодерну. Вивчення таких альтернативних проектів тотальної мобілізації дозволяє по-новому побачити послідовність модерну, кризи модерну і нашої сучасності, яку прийнято визначати як постмодерн. Будучи проектом перехідної стадії модерну, тотальна мобілізація містить індикатори, що позначають її приналежність до періоду рефлексивної модернізації. На відміну від консервативних варіантів «нового порядку», тотальна мобілізація є прогресивним модерністським проектом і не спрямована на реакційне подолання модерну і повернення до домодерну.

Проект тотальної мобілізації сам автор вважав своїм діагнозом сучасності і відповіддю на виклики рефлексивної модернізації. Тотальна мобілізація Е. Юнгера є, таким чином, одним з численних варіантів неоліберального «нового» порядку, що з'явилися в першій третині ХХ століття. Цей проект претендує на глобальне поширення, за яким, однак, вгадується розширена до рамок європейського панування Німеччини. Об'єктом тотальної мобілізації є маси, в яких індивідуум є редукованим до соціального типу. У юнгерівському варіанті мобілізації мас виділяються соціальні, психологічні, ідеологічні і

міфологічні складові, зокрема такі, як концепти «воїна», «робітника», «прогресу», «революції», «спадкоємності» і «розриву».

Ідея тотальної мобілізації була спробою Е. Юнгера моделювати картину майбутнього світу постмодерну, свідком становлення якого він був. Створена ним модель, однак, була лише ментальним конструктом і не містила ніяких практичних вказівок. Вона стала однією з багатьох маргінальних європейських ідей минулого століття. Незважаючи на це, репрезентативність юнгерівського проекту тотальної мобілізації є очевидною. Тоталітарні режими провели мобілі-

зацію мас; трудячий, герой праці став основним носієм ідеалів більшовизму і націонал-соціалізму. Таким чином, вивчення проекту тотальної мобілізації Е. Юнгера дає можливість збагачення соціально-філософської рефлексії підвалин фашизму як тоталітарної ідеології в аспекті культури Німеччини і світорозуміння ХХ століття в цілому. Проте, цим його актуальність не вичерпується. Опрацьована Е. Юнгером проблематика людини і машини, безпеки і вторгнення небезпечного, кризи буржуазної культури і соціальності вносять істотний внесок в дискурс про сутність західної цивілізації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Лебон Г. Психология масс. - Мн.: Харвест, М.: АСТ, 2000. – 216с.
2. Юнгер Э. Предисловие // Юнгер Э. Рабочий. Господство и гештальт; Тотальная мобилизация; О боли / Пер. с нем. А.В. Михайловского. - СПб.: Наука, 2000. – 160 с.
3. Dornheim L. Vergleichende Rezeptionsgeschichte. Das literarische Frühwerk E. Jüngers in Deutschland, England und Frankreich. - Fr/M.: Verlag Peter Lang GmbH, 1987.- 444 p.
4. Ketelsen U.-K. Volkisch-nationale und nationalsozialistische Literatur in Deutschland 1890-1945.-Stuttgart: J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 1976. – 344 p.
5. Mosse G.-L. Nationalismus und Sexualität. Btlrgerliche Moral und sexuelle Normen. - Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1987. - 271 p.
6. Segeberg, H. Regressive Modernisierung. Kriegserlebnis und Modem-Kritik in Ernst Jüngers Frühwerk.// Vom Wert der Arbeit: zur literarischen Konstitution des Wertkomplexes «Arbeit» in der deutschen Literatur (1770-1930); Dokumentation einer interdisziplinären Tagung in Hamburg vom 16. bis 18. März 1988/ Hrsg. Von H. Segeberg. -Tubingen: Niemeyer, 1991. – 612 p.
7. Die veränderte Welt. Eine Bilderfibel unserer Zeit / Hrsg. Von E. Schultz. Mit einer Einleitung von E. Jtlnger. -Breslau 1: Wilh. Gottl.Korn/Verlag, 1933. - 194 p.
8. Der gefährliche Augenblick. Eine Sammlung von Bildern und Berichten. 200 Seiten mit ueber 100 Abbildungen / Hrsg. Von F. Bucholtz. Mit einer Einleitung von E. Jtlnger. -Berlin: Junker und Dunnhaupt Verlag, 1931-199 p.

Стаття надійшла до редакції 02.06.2014

REFERENCES:

1. Lebon G. Psihologiya mass (Psychology of the masses). Mn.: Harvest, M.: AST, 2000. 216 p.
2. Yunger E. Predislovie (Foreword). SPb.: Nauka, 2000. 160 p.
3. Dornheim L. Vergleichende Rezeptionsgeschichte. Das literarische Frühwerk E. Jüngers in Deutschland, England und Frankreich. - Fr/M.: Verlag Peter Lang GmbH, 1987. 444 p.
4. Ketelsen U.-K. Volkisch-nationale und nationalsozialistische Literatur in Deutschland 1890-1945.-Stuttgart: J. B. Metzlerische Verlagsbuchhandlung, 1976. – 344 p.
5. Mosse G.-L. Nationalismus und Sexualität. Btlrgerliche Moral und sexuelle Normen. - Reinbek bei Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH, 1987. - 271 p.
6. Segeberg, H. Regressive Modernisierung. Kriegserlebnis und Modem-Kritik in Ernst Jüngers Frühwerk.// Vom Wert der Arbeit: zur literarischen Konstitution des Wertkomplexes «Arbeit» in der deutschen Literatur (1770-1930); Dokumentation einer interdisziplinären Tagung in Hamburg vom 16. bis 18. März 1988/ Hrsg. Von H. Segeberg. -Tubingen: Niemeyer, 1991. – 612 p.
7. Die veränderte Welt. Eine Bilderfibel unserer Zeit / Hrsg. Von E. Schultz. Mit einer Einleitung von E. Jtlnger. -Breslau 1: Wilh. Gottl.Korn/Verlag, 1933. - 194 p.
8. Der gefährliche Augenblick. Eine Sammlung von Bildern und Berichten. 200 Seiten mit ueber 100 Abbildungen / Hrsg. Von F. Bucholtz. Mit einer Einleitung von E. Jtlnger. -Berlin: Junker und Dunnhaupt Verlag, 1931-199 p.

Рахмайлов Євген Васильович – аспірант
Житомирський державний університет імені І.Я. Франка
Адреса: 10002, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40
E-mail: ostrouhov@ukr.net

Rakhmajlov Jevghen Vasyljovych – postgraduate
Zhytomyr Ivan Franko state university
Address: 40, Velyka Berdychivsjka Str., Zhytomyr, 10002
E-mail: ostrouhov@ukr.net